



KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Dergisi
KAYSERİ UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Makale Türü	Araştırma Makalesi	Yıl	2025
Gönderi Tarihi	23.10.2024	Cilt	7
Kabul Tarihi	13.01.2025	Sayı	1
Yayın Tarihi	30.06.2025	ss.	24-41
DOI	10.51177/kayusosder.1572591		

Dış ticaret firmalarında çalışanların ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutumlarının değerlendirilmesi^Δ

Evaluation of ecocentric, anthropocentric and environmentally antipathetic attitudes of employees in foreign trade firms

Günseli ACAR¹
 Serap ÖZBAŞ²

Öz

Günümüz dünyasında, küresel ticarete işletmelerin sürdürülebilirliğe uyum sağlaması ana kriterlerden biri olarak kabul edilmektedir. Firma yöneticilerinin paydaşlarına olan sorumlulukları sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde daha da artmıştır. İşletmeler faaliyetlerinde, ekolojik dengeye zarar vermeyen ve enerji kaynaklarının dengeli bir şekilde kullanılmasını sağlayan bir strateji izlemek zorundadır. Özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren firmalarda çevre bilinci yüksek personelin olması, işletmelerin bu süreci daha etkili bir şekilde yürütebilmesini ve uluslararası alanda rakiplerine karşı avantaj sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de dış ticaret firmalarında çalışanların çevreye yönelik tutumlarını ve bazı değişkenlerin (eğitim düzeyi, cinsiyet vb.) çevresel tutum üzerindeki rolü incelemektir. Bu çalışmada, Ekosentrik, Antroposentrik ve Çevrenin Korunmasına Yönelik Antipati Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Dış ticaret firmalarında çalışan 222 bireye ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda, dış ticaret firma çalışanlarının ekosentrik tutum puanlarının, antroposentrik tutum ve antipati tutum puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca firma çalışanlarının eğitim düzeyinin, statü, mesleki deneyimin çevresel tutum üzerinde anlamlı

^Δ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Kayseri Üniversitesi KAYÜSOSDER Dergisi sorumlu değildir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, Ayancık Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, gunseliacar@sinop.edu.tr

² Prof. Dr. Beykent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, serapozbas@beykent.edu.tr



bir rol oynadığı, cinsiyetin ve çevre konulu eğitimin çevresel tutumları üzerinde anlamlı bir rol oynamadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Çevre, Ekosentrik, Antroposentrik, Antipatik Tutum.

Abstract

In today's world, it is accepted as one of the main criteria for businesses to comply with sustainability in global trade. The responsibilities of company managers to their stakeholders have increased even more within the framework of sustainability principles. Businesses have to follow a strategy that does not harm the ecological balance and ensures the balanced use of energy resources in their activities. It is important to have environmentally sensitive personnel, especially in companies operating in the international arena, for businesses to carry out this process more effectively and gain an advantage over their competitors in the global arena. The study aims to examine the environmental attitudes of employees in foreign trade firms in Turkey and the role of some variables (education level, gender, etc.) on environmental attitudes. The Ecocentric, Anthropocentric and Antipathetic Attitude Scale was used in this study. The participants are 222 employees. According to the results, it was determined that the ecocentric attitude scores of the employees were higher than the anthropocentric and antipathy attitude scores. In addition, it was shown that the education degree, status, and experience of the employees have a significant effect on environmental attitudes while gender, and environmental education do not.

Keywords: Foreign Trade, Environment, Ecocentric, Anthropocentric, Antipathic Attitude

1. Giriş

Çevre etiği, insanların doğal çevre ve içindeki diğer canlılarla ilişkilerinde ortaya çıkan ahlaki sorunları inceleyen ve değerlendiren bir etik alanıdır. Çevre etiği, etik teoriler ve prensipler kullanarak çevre sorunlarının etik boyutlarını değerlendirir ve çevresel kararlar alır (Ergün & Çobanoğlu, 2012, s. 111; Gülersoy & Burkan Akyol, 2024, s. 25). Ekosentrik ve Antroposentrik yaklaşımlar insanoğlunun doğaya karşı taşıdığı etik anlayışlarını göstermektedir. Antroposentrik ve Ekosentrik tutumlar arasında farklı anlayışlar vardır. Bu iki tutum arasındaki temel fark doğanın değerini nasıl algıladığımızla ilgilidir. Antroposentrik çevre anlayışında doğa, insana sağladığı faydalar nedeni ile değerli kabul edilirken, ekosentrik anlayışta doğa sadece var olması hali bile değerlidir (Erten, 2007, s. 69; Kasalak vd, 2018, s. 27). Thompson & Barton (1994, ss. 151-152), oluşturdukları ankette çevreye karşı oluşan antipatileri yani çevre konularına olan iticiliği, ilgisizliği ve duyarsızlığı da ele almışlardır. Bu çerçevede bireylerin çevrenin bozulması halindeki değer yargıları ölçülmüş, çevrenin korunmasının nedenleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çevre bilincine sahip olan insanlar Ekosentrik veya Antroposentrik yaklaşıma sahip olabilir. Fakat çevre bilinçlerinin temelini, birisinde çevrenin korunması diğerinde ise yarar sağlama vardır (Erten, 2007, ss. 69-70).

Günümüz dünyasında, gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak için çevresel, ekonomik ve sosyal açılarından sürdürülebilir çözümlerin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Küresel tehdit olarak karşımıza çıkan iklim değişikliği, çevre kirliliği, doğal kaynakların tükenmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi birçok çevre sorununun arttığı bir dünyada çevre etiği, farkındalığın artırılması ve sürdürülebilir bir çevre oluşturabilmek için bireylere, işletmelere ve hükümetlere büyük sorumluluk düşmektedir. Erkal vd. (2011, s. 153) göre, sürdürülebilir çevre ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde ortak temel hedefinin gelecek neslin karşılaşılabileceği sorunlara çözüm bulabilmektir. Bilinçlenmiş bir toplum sürdürülebilirliğin önünde büyük engeldir. Çevreye zarar veren de onu koruyan da bireydir. Dolayısıyla bireylerin bu konudaki tutum ve davranışları tüm toplumu etkileyecektir (Erkal vd., 2011, s. 148).

Literatürde dış ticaret ve çevre arasındaki ilişkiye bakıldığında, çok yönlü etkileri olduğu ifade edilmiştir. Gül (2015, s. 15), çevre ile ilgili düzenlemelerin dış ticareti etkilediği kadar, dış ticaret ve onunla ilgili düzenlemeler de çevre korumasını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Orman vd. (2019, s. 1491) ise, dış ticaret ve çevre kirliliği üzerine yaptığı araştırmada; gelişmekte olan ülkelerde dış ticarete serbestleşmenin ortaya çıkardığı dış ticaret dengesizliklerinin çevre için olumsuz sonuçlar doğurduğunu tespit etmiştir. Arslan vd. (2021, s. 358) yapmış olduğu çalışmada da Türkiye’de ekonomik büyüme ve dış ticaret yoğunluğundaki artış çevre kirliliğini artırıcı yönde etkilediğini tespit edilmiştir. Gedik (2020, s. 203), işletmelerin hayatta kalabilmesinin sürdürülebilirliğe bağlı olduğunu çalışmasında vurgulamıştır. Sürdürülebilirliğin işletmelere rekabet avantajı, kurumsal imajı güçlendirme, maliyetleri azaltma gibi etkileri olacağı sonucuna ulaşmıştır.

İşletmeler faaliyetlerinde, ekolojik dengeye zarar vermeyen ve enerji kaynaklarının dengeli bir şekilde kullanılmasını sağlayan bir strateji izlemek zorundadır. Özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren firmalarda çevre bilinci yüksek personelin olması, işletmelerin bu süreci daha etkili bir şekilde yürütülmesini ve uluslararası alanda rakiplerine karşı avantaj sağlaması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de dış ticaret firmalarında çalışanların çevreye yönelik tutumlarını incelemektir. Bu çalışmada, Thompson & Barton (1994, ss. 153-154) tarafından geliştirilen, Siegrist (1996, ss. 291-292) tarafından Almanca’ya ve sonrasında Erten (2007, ss. 69-71) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Ekosentrik, Antroposentrik ve Çevrenin Korunmasına Yönelik Antipati Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılarak, Türkiye’de dış ticaret firmalarında çalışanların çevresel tutumları tespit edilmiş ve bu tutumları çeşitli değişkenler (cinsiyet, eğitim, yaş, işletme türü, işletmenin büyüklüğü, mesleki deneyim, statü...vb.) açısından incelenmiştir. Bu araştırmada elde edilecek sonuçların, dış ticaret yapan karar vericilere, bilimsel çalışmalara ışık tutması beklenilmektedir.

2. Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örnekleme, veri toplama aracına, veri toplama sürecine ve veri analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, olayları doğal koşullar içinde var olduğu şekliyle tanımlamaktır (Balcı, 1989, s. 412). Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılarak dış ticaret yapan şirketlerdeki bireylerin çevresel tutumları ve bu tutumları çeşitli değişkenler (cinsiyet, eğitim, yaş vb.) açısından incelenmiştir.

2.2. Araştırma Örnekleme

Araştırmanın evreni Türkiye’de dış ticaret yapan şirketlerde çalışan bireylerdir. Örnekleme yönteminde, kolay örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay örnekleme, hedef gruptan en kolay, hızlı ve ekonomik olarak verilerin toplanmasını sağlar (Büyüköztürk vd., 2015, s. 83). Kolay örnekleme yöntemin uygulandığı araştırmada, ilk araştırmacının tanıdığı firma çalışanları, örneklem grubunu oluşturmuştur. Gönüllülük ilkesinin esas alındığı araştırmada, Google form aracılığıyla, random olarak 222 bireye ulaşılmıştır. Katılımcıların %43,7’si (97) kadın, %56,3’ü (125) erkektir [Cinsiyet için Ortalama (Ort.)=1,56; Standart Sapma (SS)=,497]. Katılımcıların yaş aralığı incelendiğinde,

%20,3'ü (45) 18-30 yaş arasında, %30,6'sı (68) 30-40 yaş arasında, %36'sı (80) 41-50 yaş arasında ve %13,1'i (29) 51 yaş ve üzerindedir [Yaş için Ort.=2,42; SS=,956]. Katılımcıların %34,2'si (76) ticaret sektöründe, %21,2'si (47) hizmet sektöründe ve %44,6'sı (99) sanayi sektöründedir [İşletme türü için Ort.=2,47; SS=,884]. Katılımcıların çalıştığı işletmelerin %9,5'i (21) küçük ölçekli, %34,2'si (76) orta ölçekli ve %56,3'ü (125) büyük ölçeklidir [İşletmenin büyüklüğü için Ort.=2,10; SS=,663]. Katılımcıların %15,3'ü (34) ilköğretim, %11,3'ü (25) ortaöğretim, %21,6'sı (48) ön lisans, %37,8'si (84) lisans. %11,7'si, (26) yüksek lisans ve 2,3'ü (5) doktora düzeyinde eğitim derecelerine sahiptir [Eğitim durumu için Ort.=3,26; SS=,309]. Katılımcıların %24,8'i (55) 5 yıl ve altında, %29,7'si (66) 6 ile 10 yıl arasında, %17,6'si (39) 11 ile 15 yıl arasında, %13,1'i (29) 16 ve 20 yıl arasında ve %14,9'u (33) 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahiptir [Mesleki deneyim için Ort.=2,64; SS=,374]. Katılımcıların %43,7'si (97) çalışan, %19,4'ü (43) alt düzey yönetici, %18,9' u (42) orta düzey yönetici ve %18'ü (40) üst düzey yöneticidir [Mesleki deneyim için Ort.=2,11; SS=,158]. Katılımcıların çalıştıkları işyerinde %73,9'u (164) çevre konulu eğitim aldıklarını, %26,1'si (58) eğitim almadıklarını belirtmişlerdir [Eğitim alma durumu için Ort.=1,26; SS=,440].

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim vb. kişisel özelliklerini içeren demografik form yer almaktadır. İkinci bölümde "Ekosentrik. Antroposentrik ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutum Ölçeği" yer alacaktır. Ölçek, Thompson & Barton (1994, ss. 153-154) tarafından geliştirilmiştir. Siegrist (1996, ss. 291-292) tarafından ölçek, Almanca diline uyarlanmıştır. Ölçeğin Almanca dilinden Türkçe diline uyarlanması ise Erten (2007, ss. 69-71) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama analizleri sonucunda 26 maddeli ölçek, ekosentrik tutum (11 madde), Antroposentrik tutum (8 madde) ve Antipati tutum (7 madde) olmak üzere üç boyutludur. Ölçek 7'li Likert tipinde derecelendirilmiştir (1= hiç katılmıyorum. 7= tamamen katılıyorum). Erten (2007) ölçeğin güvenirliği açısından Cronbach alfa (α) değerine bakmış ve ekosentrik tutum boyutunu ,77, antroposentrik tutum boyutunu ,78 ve çevrenin korunmasına yönelik antipatik tutum boyutunu ise ,92 olarak hesaplamıştır. Bu araştırmada madde ayırt edicilik ve güvenirlik için ölçeğin madde toplam korelasyon ve Cronbach alfa değerlerine bakılmıştır (Tablo 1). Madde toplam korelasyonun kabul edilebilir alt değeri, ,30 değeri dikkate alınmıştır (Ferketrich, 1991, s. 166). Madde toplam korelasyon değerlerine göre ekosentrik boyutta 9. madde, ,273 olarak hesaplanmış ve kabul edilebilir alt değerin altında olduğu için 9. madde analizden çıkarılarak tekrar hesaplanmıştır. Böylece bu araştırmada ekosentrik boyut, 10 madde, antroposentrik boyut 8 madde ve antipati boyut 7 madde içermektedir. Ekosentrik boyutun maddeleri ,509 ile ,821 arasında değerlere sahip iken; antroposentrik boyuttun maddeleri ,530 ile ,749 ve çevrenin korunmasına yönelik antipati boyuttun maddeleri ,675 ile ,760 değerler arasındadır. Güvenirlik için Cronbach alfa değerleri sırası ile ekosentrik boyutta ,920, antroposentrik boyutta ,876 ve çevre korunmasına yönelik antipati boyutta ,914 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1: Madde Toplam Korelasyon ve Cronbach Alfa Değerleri

Ekosentrik Boyut	r	α (alfa)	Antroposentrik Boyut	r	α (alfa)	Antipati Boyut	r	α (alfa)
Madde 1	,694		Madde 12	,553		Madde 20	,731	
Madde 2	,776		Madde 13	,672		Madde 21	,760	
Madde 3	,778	,920	Madde 14	,530	,876	Madde 22	,753	,914
Madde 4	,772		Madde 15	,712		Madde 23	,738	
Madde 5	,759		Madde 16	,749		Madde 24	,750	
Madde 6	,719		Madde 17	,699		Madde 25	,753	
Madde 7	,821		Madde 18	,582		Madde 26	,675	
Madde 8	,634		Madde 19	,633				
Madde 10	,619							
Madde 11	,509							

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 27 programı kullanılmıştır. Betimsel analizde Ortalama (Ort.), Standart Sapma (SS), Frekans (N) ve Yüzde (%) oranlarına bakılmıştır. Çıkarımsal analizlerde T Testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Çıkarımsal analizi öncesinde normallik için verilerin dağılımı açısından Skewness (Skew) ve Kurtosis (Kurt) değerleri incelenmiştir. Normallik için Skewness (-1 ve +1) ve Kurtosis (-2 ve +2) değerlerinin kabul edilebilir değerler (Kim, 2013, s. 53) kabul edilmiş ve bu araştırmada, dağılımın normal olduğu gözlemlenmiştir. Tek yönlü ANOVA’da gözlemlenen anlamlı farklılıkları saptamak üzere varyansların homojen dağılımlarına bakılmış ve varyansların homojen olmadığı tespit edilmiştir ($p < ,00$). Bu nedenle hangi gruplarda farklılığın olduğunu belirlemek için varyansların homojen dağılmadığı ve grupların eşit olmadığı hallerde kullanılan Tamhane’s T2 testi kullanılmıştır.

2.5. Veri Toplama Süreci

Araştırmada 2024 yılı içerisinde Eylül ve Ekim ayında dış ticaret firmalarının yer aldığı çeşitli online platformlar üzerinden Google Form aracılığıyla Ekosentrik, Antroposentrik ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutum Ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama süreci öncesinde bu araştırma için Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 29.07.2024 tarihli, 2024/205 sayılı kararı ve 193-213 nolu oturum karar sayısı ile alınan izinle yürütülmüştür.

3. Bulgular

Bu bölümde betimsel analiz ve çıkarımsal analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

3.1. Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin ekosentrik, antroposentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipatik tutumlarına ait ortalama değerler sırasıyla tablolarda gösterilmiştir. Tablo 2’de katılımcıların ekosentrik tutumlarına ait ortalama değerler gösterilmektedir.

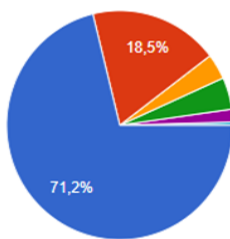
Tablo 2: Katılımcıların Ekosentrik Tutuma Ait Ortalama Sonuçları

Ekosentrik Tutum Maddeleri	$\bar{x}$	ss
1. Tatillerde zamanımın büyük bir kısmını doğadan zevk almak için doğada geçiriyorum.	5,77	1,330
2. Ormanların yok olduğunu (kesimlerle, yangınlarla vb.) gördüğüm zaman çok üzülüyorum.	6,51	,950
3. Mutlu olmak istediğim zamanlar vaktimi doğada geçirmek zorunda olduğumu hissediyorum.	5,80	1,240
4. Mutsuzluk hissettiğim bazı zamanlar teselliyi doğada buluyorum.	5,78	1,304
5. Doğal çevrenin ne kadar (nasıl) bozulduğunu gördüğüm zaman üzülüyorum.	6,50	,828
6. Doğa da tek başına değerli bir varlıktır.	6,47	,854
7. Doğada bulunduğum zamanlar streslerimden kurtuluyorum.	6,19	1,06
8. Doğayı korumanın en önemli sebeplerinden bir tanesi doğallığın korunmasıdır.	6,37	,946
10. Hayvanların korunması en azından insanların sağlığı kadar önemlidir.	6,36	,810
11. Doğa, insanların ihtiyaçlarının kısıtlanması uğruna olsa dahi korunmalıdır.	6,17	,915
Genel	6,19	,793

Tablo 2’e göre ekosentrik tutuma ait ortalama değerler, $6,51 \pm ,95$ ile $5,77 \pm 1,33$ arasında değişmektedir. En yüksek ortalama değer, “Ormanların yok olduğunu (kesimlerle, yangınlarla vb.) gördüğüm zaman çok üzülüyorum.” (Madde 2) maddesi iken; en düşük ortalama değer, “Tatillerde zamanımın büyük bir kısmını doğadan zevk almak için doğada geçiriyorum” (Madde 1) maddesine aittir. Ekosentrik tutuma ait genel ortalama $6,19 \pm ,79$ değerindedir. Madde 2 ve Madde 10’nun katılım oranları Grafik 1’de gösterilmiştir.

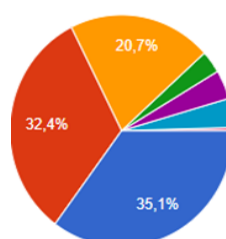
Grafik 1: Katılımcıların Katılım Oranları

Madde 2. Ormanların yok olduğunu (kesimlerle, yangınlarla vb.) gördüğüm zaman çok üzülüyorum.



● Tamamen katılıyorum
● Katılıyorum
● Biraz katılıyorum
● Kararsızım
● Çok az katılmıyorum
● Katılmıyorum
● Hiç katılmıyorum

Madde 1. Tatillerde zamanımın büyük bir kısmını doğadan zevk almak için doğada geçiriyorum.



● Tamamen katılıyorum
● Katılıyorum
● Biraz katılıyorum
● Kararsızım
● Çok az katılmıyorum
● Katılmıyorum
● Hiç katılmıyorum

Grafik 1 incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık dörtte üçü, “ormanların yok olduğunu gördüğüm zaman çok üzülüyorum” maddesine tamamen katılırken; üçte biri “Tatillerde zamanımın büyük bir kısmını doğadan zevk almak için doğada geçiriyorum.” maddesine tamamen katılmaktadır. Tablo 3’te katılımcıların antroposentrik tutumlarına ait ortalama değerler verilmiştir.

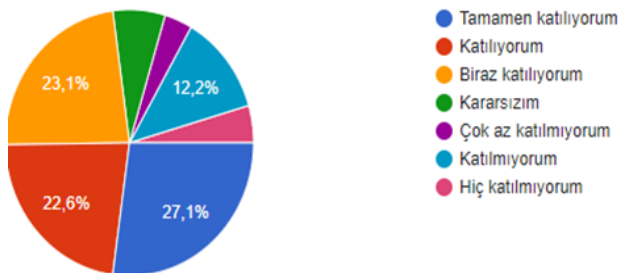
Tablo 3: Katılımcıların Antroposentrik Tutuma Ait Ortalama Sonuçları

Antroposentrik Tutum Maddeleri	$\bar{x}$	ss
12. Doğayı korumanın en önemli sebeplerinden bir tanesi insanlığın ömrünü uzatmaktır.	5,89	1,38
13. Maddelerin geri dönüşümündeki en önemli gayelerden bir tanesi para tasarrufudur.	5,08	1,83
14. Doğa, insan sağlığı ve mutluluğunda yararı olduğu için önemlidir.	6,06	1,24
15. Biz doğal kaynakları rahat yaşamamız için korumak zorundayız.	6,03	1,26
16. Doğayı korumanın en önemli sebeplerinden bir tanesi konforlu yaşantımızı garanti altına almak içindir.	5,24	1,76
17. Sürekli olarak toprakların ürün elde etmek için işlenmesi rahat yaşantımız için iyidir.	5,48	1,49
18. Ormanları keserek yok etmenin en kötü yanı değerli doğal kaynakların yok edilmesindendir.	5,95	1,30
19. Doğayı, yarar sağlamak için aşırı derecede kullandığımı düşündüğüm zaman beni asıl ilgilendiren yaşamımız için gerekli olan temel maddelerin bozulmasıdır.	5,44	1,54
Genel	5,64	1,09

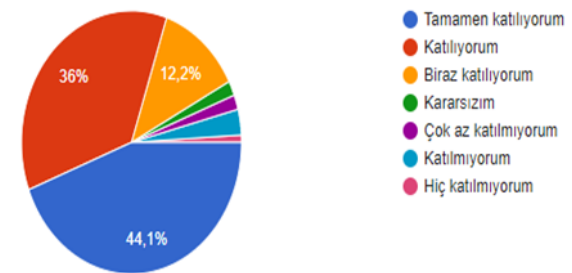
Tablo 3’e göre antroposentrik tutuma ait ortalama değerler, $5,08 \pm 1,83$ ile $6,06 \pm 1,24$ arasında değişmektedir. En yüksek ortalama, “Doğa, insan sağlığı ve mutluluğunda yararı olduğu için önemlidir.” (Madde 14) maddesine ait iken; en düşük ortalama, “Maddelerin geri dönüşümündeki en önemli gayelerden bir tanesi para tasarrufudur.” (Madde 13) maddesine aittir. Antroposentrik tutuma ait genel ortalama, $5,64 \pm 1,09$ değerindedir. Madde 13 ve Madde 14’ün katılım oranları Grafik 2’de gösterilmiştir.

Grafik 2: Katılımcıların Katılım Oranları

Madde 13. Maddelerin geri dönüşümündeki en önemli gayelerden bir tanesi para tasarrufudur.



Madde 14. Doğa, insan sağlığı ve mutluluğunda yararı olduğu için önemlidir.



Grafik 2'e göre, katılımcıların yarısına yakını "Maddelerin geri dönüşümündeki en önemli gayelerden bir tanesi para tasarrufudur." maddesine katılırken; dörtte üçü "Doğa, insan sağlığı ve mutluluğunda yararı olduğu için önemlidir." maddesine katılmaktadır.

Tablo 4'te katılımcıların çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumlarına ait ortalamalar yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Antipati Tutuma Ait Ortalama Sonuçları

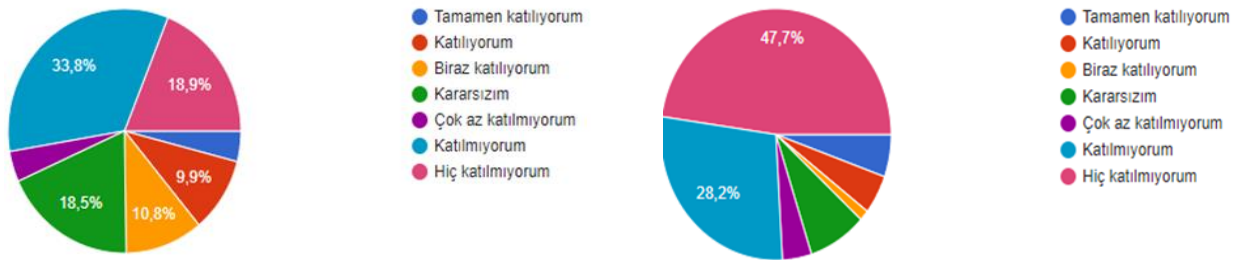
Antipati Tutum Maddeleri	$\bar{x}$	ss
20. Yok olan ormanlar ve zarar görmekte olan ozon tabakası gibi çevreden gelecek tehlikelerle ilgili iddialar abartılıdır.	2,90	1,85
21. Bana öyle geliyor ki çevrecilerin büyük bir kısmı kötümser bir kısmı da paranoid.	3,14	1,80
22. Doğal kaynakların iddia edildiği gibi ciddi bir şekilde azaldığına inanmıyorum.	2,69	1,81
23. Çevre sorunlarıyla ilgilenmek bana zor geliyor.	2,81	1,68
24. Çevre sorunlarıyla ilgilenmiyorum.	2,46	1,64
25. Doğal hayatı ve doğal kaynakları korumak ve çevre kirliliğini azaltmak için devletin bir program dahilinde çalışmalar yapmasının karşısındayım.	2,40	1,72
26. Doğaya gereğinden fazla değer veriliyor.	2,25	1,76
Genel	2,67	1,42

Tablo 4'e göre çevrenin korunmasına yönelik antipati tutuma ait ortalama değerler, $2,25 \pm 1,76$ ile $3,14 \pm 1,80$ arasında değişmektedir. En yüksek ortalama, "Bana öyle geliyor ki çevrecilerin büyük bir kısmı kötümser bir kısmı da paranoid." (Madde 21) maddesine ait iken; en düşük ortalama, "Doğaya gereğinden fazla değer veriliyor." (Madde 26) maddesine aittir. Madde 21 ve madde 26'nın katılım oranları, Grafik 3'te gösterilmiştir.

Grafik 3: Katılımcıların Katılım Oranları

Madde 21. Bana öyle geliyor ki çevrecilerin büyük bir kısmı kötümser bir kısmı da paranoid.

Madde 26. Doğaya gereğinden fazla değer veriliyor.



Grafik 3 incelendiğinde, katılımcıların yarıdan fazlası “Bana öyle geliyor ki çevrecilerin büyük bir kısmı kötümser bir kısmı da paranoid” maddesine katılmıyor iken; üçte ikisi “Doğaya gereğinden fazla değer veriliyor.” maddesine katılmamaktadır.

3.2. Çıkarımsal Analiz Sonuçları

Araştırmada katılımcıların yanıtları, cinsiyet, yaş vb. demografik özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Tablo 5’e göre cinsiyetin çevresel tutum üzerindeki rolü gösterilmiştir.

Tablo 5: Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	sd*	p*
Ekosentrik	Kadın	97	6,28	,74	1,36	220	,18
	Erkek	125	6,13	,83			
Antroposentrik	Kadın	97	5,76	1,01	1,40	220	,16
	Erkek	125	5,56	1,14			
Antipati	Kadın	97	2,56	1,47	-,96	220	,33
	Erkek	125	2,75	1,39			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 5 incelendiğinde, cinsiyetin ekosentrik, antroposentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile kadın ve erkeklerin çevresel tutumları arasında anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Tablo 6’da yaşın çevresel tutum üzerindeki rolü sunulmuştur.

Tablo 6: Yaşa Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyut	Yaş	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	18-30	45	6,25	,60	3,61	3	,01
	31-40	68	6,21	,78			
	41-50	80	6,01	,95			
	51-51+	29	6,56	,39			
Antroposentrik	18-30	45	5,74	1,01	,430	3	,78
	31-40	68	5,60	1,12			
	41-50	80	5,58	1,05			
	51-51+	29	5,76	1,28			
Antipati	18-30	45	2,69	1,60	3,51	3	,02
	31-40	68	2,92	1,65			
	41-50	80	2,70	1,24			
	51-51+	29	1,92	,65			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 6'a göre yaştan ekosentrik ($F=3,61$, $p<,05$) ve çevrenin korunmasına yönelik antipati ($F=3,61$, $p<,05$) tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi var iken; antroposentrik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Tamhane's T2 testine ($p<,00$) göre 51 yaş ve üzeri katılımcılar ile 30 ile 50 yaş arasındaki katılımcıların ekosentrik tutumları arasında anlamlı bir fark var iken; 51 yaş ve üzeri katılımcıların diğer yaş gruplarıyla antipati tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. 51 yaş ve üzeri katılımcıların ($6,56\pm,60$) ekosentrik eğilimleri, 30-50 yaş arasındaki katılımcılara (31-40 yaş grubu= $6,21\pm,78$; 41-50 yaş grubu= $6,01\pm,95$) göre daha fazla iken; 51 yaş ve üzeri çevrenin korunmasına yönelik antipati eğilimlerinin diğer yaş gruplarına (18-30= $2,69\pm1,60$ 31-40= $2,92\pm1,65$; 41-50= $2,70\pm1,24$) daha azdır. Tablo 7'e göre, işletme türünün çevresel tutuma etkisi belirtilmiştir.

Tablo 7: İşletme Türüne Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyut	İşletme Türü	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	Ticaret	76	5,75	1,06	21,60	2	,00
	Hizmet	47	6,39	,48			
	Sanayi	99	6,44	,47			
Antroposentrik	Ticaret	76	5,80	,92	1,90	2	,15
	Hizmet	47	5,72	1,10			
	Sanayi	99	5,49	1,19			
Antipati	Ticaret	76	3,06	1,48	7,50	2	,00
	Hizmet	47	2,85	1,71			
	Sanayi	99	2,27	1,11			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p<,05$

Tablo 7'e göre işletme türünün ekosentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmakta iken; antroposentrik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Tamhane's T2 testine ($p<,00$) göre, ticaret sektöründe çalışanlar hem sanayi hem hizmet sektörlerinde çalışanlar ile ekosentrik tutumları arasında anlamlı fark bulunurken; ticaret sektörü ile sanayi sektöründe çalışanların antipati tutumları arasında anlamlı bir fark söz konusudur. Yani sanayi ve hizmet sektöründe çalışan katılımcıların ekosentrik eğilimleri, ticaret sektöründe çalışan katılımcılardan daha fazla (Hizmet= $6,39\pm,48$; Sanayi= $6,44\pm,47$; Ticaret= $5,75\pm1,1$) iken; ticaret sektöründe çalışan katılımcıların çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları, sanayi sektöründe çalışan katılımcılardan daha fazladır (Ticaret= $3,06\pm1,48$; Sanayi= $2,27\pm1,11$). Tablo 8'e göre işletme büyüklüğü ile çevresel tutum arasında fark durumu gösterilmiştir.

Tablo 8: *İşletme Büyüklüğüne Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları*

Boyut	İşletme Büyüklüğü	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	Küçük Ölçekli	21	6,45	,50	7,37	2	,00
	Orta Ölçekli	76	6,41	,51			
	Büyük Ölçekli	125	6,02	,92			
Antroposentrik	Küçük Ölçekli	21	5,89	,96	3,43	2	,34
	Orta Ölçekli	76	5,85	1,05			
	Büyük Ölçekli	125	5,48	1,11			
Antipati	Küçük Ölçekli	21	2,92	1,65	2,46	2	,09
	Orta Ölçekli	76	2,38	1,22			
	Büyük Ölçekli	125	2,80	1,48			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 8 incelendiğinde, firmanın büyüklüğü, ekosentrik tutumu üzerinde anlamlı bir etkisi var iken; antroposentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Tamhane's T2 testine ($p < ,00$) göre, küçük ölçekli ($6,45 \pm ,50$) ve orta ölçekli ($6,41 \pm ,51$) işletmelerin ekosentrik eğilimleri, büyük işletmeye ($6,02 \pm ,92$) göre daha fazladır. Tablo 9'a göre eğitim durumunun çevresel tutum üzerindeki rolü sunulmuştur.

Tablo 9: *Eğitim Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları*

Boyut	Eğitim	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	İlköğretim	34	5,14	1,02	25,05	5	,00
	Ortaöğretim	25	5,97	,82			
	Ön Lisans	48	6,57	,46			
	Lisans	84	6,37	,52			
	Yüksek Lisans	26	6,41	,43			
	Doktora	5	6,72	,27			
Antroposentrik	İlköğretim	34	5,46	,67	2,34	5	,43
	Ortaöğretim	25	5,85	,89			
	Ön Lisans	48	6,05	,97			
	Lisans	84	5,47	1,25			
	Yüksek Lisans	26	5,47	1,24			
	Doktora	5	5,80	,94			

Tablo 9 (Devamı)

Boyut	Eğitim	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Antipati	İlköğretim	34	3,82	1,24	14,81	5	,00
	Ortaöğretim	25	3,81	1,52			
	Ön Lisans	48	2,50	1,42			
	Lisans	84	2,14	1,05			
	Yüksek Lisans	26	2,31	1,27			
	Doktora	5	1,34	,41			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 9'a göre katılımcıların eğitim durumları, ekosentrik, ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunurken; antroposentrik tutumları üzerinde anlamlı bir etki bulunmamaktadır. Tamhane's T2 testine ($p < ,00$) göre, ilköğretim mezunu katılımcıların diğer eğitim derecelerine sahip katılımcıların ekosentrik tutumları arasında anlamlı fark bulunurken; ilköğretim mezunu katılımcılar ile lisans ve lisansüstü eğitim derecelerine sahip katılımcıların çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Yani ilköğretim derecesine sahip katılımcıların ($5,14 \pm 1,02$) ekosentrik eğilimleri, diğer eğitim derecelerine sahip (Ortaöğretim= $5,97 \pm ,82$; Ön lisans= $6,57 \pm ,46$; Lisans= $6,37 \pm ,52$; Doktora= $6,72 \pm ,27$) katılımcılardan daha az iken; ilköğretim mezunlarının ($3,82 \pm 1,24$) çevrenin korunmasına yönelik antipati eğilimleri, lisans ve lisansüstü eğitim derecelerine sahip katılımcılardan (Lisans= $2,10 \pm 1,42$; Yüksek Lisans= $2,31 \pm 1,27$; Doktora= $1,34 \pm ,41$) daha fazla olduğu saptanmıştır. Tablo 10'da mesleki deneyimin çevresel tutum üzerindeki etkisi gösterilmiştir.

Tablo 10: Mesleki Deneyime Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyut	Mesleki Deneyim	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	0-5	55	6,15	,75	4,34	4	,00
	6-10	66	5,94	,98			
	11-15	39	6,18	,81			
	16-20	29	6,47	,48			
	21-21+	33	6,54	,35			
	0-5	55	5,63	,99			
Antroposentrik	6-10	66	5,71	1,03	,36	4	,84
	11-15	39	5,63	1,04			
	16-20	29	5,75	1,03			
	21-21+	33	5,46	1,46			

Tablo 10 Devamı

Boyut	Mesleki Deneyim	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Antipati	0-5	55	2,65	1,44	6,83	4	,00
	6-10	66	3,29	1,60			
	11-15	39	2,60	1,35			
	16-20	29	2,06	1,08			
	21-21+	33	2,03	,76			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 10'a göre mesleki deneyimin ekosentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmakta iken antroposentrik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Tamhane's T2 testine ($p < ,00$) göre, 21 yıl ve üzeri deneyime sahip katılımcıların ile 10 yıl ve altı deneyime sahip katılımcıların ekosentrik tutumları arasında anlamlı fark varken; 6 ve 10 arasında deneyim sahip katılımcılar ile 21 yıl ve üzeri deneyime sahip katılımcıların çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları arasında farklılık anlamlıdır. Yani 21 yıl ve üzeri deneyime sahip bireylerde ($6,54 \pm ,35$) ekosentrik eğilim, 10 yıl ve altı deneyime sahip bireylerden (0-5 yıl deneyim= $6,15 \pm ,98$; 6-10 yıl deneyim= $5,94 \pm ,98$) daha fazla iken; 6 ve 10 arasında mesleki deneyime sahip bireylerde ($3,29 \pm 1,60$) çevrenin korunmasına yönelik antipati eğilimi, 21 yıl ve üzeri deneyime sahip bireylerden ($2,03 \pm ,76$) daha fazladır. Tablo 11'de katılımcıların statülerine göre çevresel tutumlarının değişmediği gösterilmiştir.

Tablo 11: Statüye Göre Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

Boyut	Statü	n	$\bar{x}$	ss	F	sd*	p*
Ekosentrik	Çalışan	97	5,83	,95	14,97	3	,00
	Alt düzey yönetici	43	6,39	,54			
	Orta düzey yönetici	42	6,44	,42			
	Üst düzey yönetici	40	6,61	,46			
Antroposentrik	Çalışan	97	5,48	1,00	5,02	3	,00
	Alt düzey yönetici	43	5,61	1,04			
	Orta düzey yönetici	42	5,51	1,30			
	Üst düzey yönetici	40	6,23	,95			
Antipati	Çalışan	97	2,85	1,39	1,65	3	,18
	Alt düzey yönetici	43	2,59	1,44			
	Orta düzey yönetici	42	2,28	1,15			
	Üst düzey yönetici	40	2,70	1,68			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

Tablo 11 incelendiğinde, katılımcıların statülerinin ekosentrik ve antroposentrik tutumlar üzerinde anlamlı bir etkisi var iken çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Tamhane's T2 testine ($p < ,00$) göre, çalışan katılımcılar ile yöneticilerin ekosentrik tutumları arasında farklılık anlamlı iken; üst düzey yöneticiler ile diğer yöneticiler ve çalışanların antroposentrik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. Bu sonuca göre, çalışanların ($5,83 \pm ,95$) ekosentrik eğilimleri, yönetici gruplarına göre (alt düzey yönetici= $6,39 \pm ,54$; orta düzey yönetici= $6,44 \pm ,42$; üst düzey yönetici= $6,61 \pm ,46$) daha az iken; üst düzey yöneticilerin ($6,23 \pm ,95$) antroposentrik eğilimleri, çalışanlardan ($5,48 \pm 1,00$) ve diğer yöneticilerden (alt düzey yönetici= $5,61 \pm 1,04$; orta düzey yönetici= $5,41 \pm 1,30$) daha fazladır.

Tablo 12'e göre çevre konulu eğitimin çevresel tutum üzerindeki rolü sunulmuştur. Tablo 12'e göre, katılımcıların çalıştıkları firmalarda çevre eğitim alma durumlarına göre ekosentrik, antroposentrik ve çevrenin korunmasına yönelik antipati tutumları arasında anlamlı fark bulunmamaktadır.

Tablo 12: Çevre Eğitimine Göre T Testi Sonuçları

Boyut	Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	ss	t	sd*	p*
Ekosentrik	Evet	164	6,18	,85	,55	220	,58
	Hayır	58	6,24	,61			
Antroposentrik	Evet	164	5,62	1,09	,65	220	,52
	Hayır	58	5,72	1,09			
Antipati	Evet	164	2,77	1,46	1,78	220	,08
	Hayır	58	2,38	1,28			

* sd: serbestlik derecesi, p: anlamlılık düzeyi, $p < ,05$

4. Sonuç ve Tartışma

Son çeyrek asırdır ciddi çevre sorunlarının yaşandığı görülmektedir. Bu çevre sorunlarının kökenin insan kaynaklı olduğu bilinmekte ve çevre sorunlarının artmasıyla birlikte insanoğlunun yaşamının zorlaşacağı ifade edilmektedir (Newhouse, 1990, ss. 27-28). Oysa yaşam ya da varlığımızı sürdürmek için çevre sorunlarının çözümü önemlidir. Küresel kuruluşlar (Birleşmiş Milletler vb.) çevre sorunlarının çözümü için toplantılar, konferanslar düzenlemekte ve acil eylem planları ortaya koymaktadır. Bu toplantılardan çevre sorunlarının çözümü için her bireyin sorumluluk taşıdığı vurgulanmaktadır (Stockholm konferansı, 1972, Prensip 19). Bu noktada, bireylerin çevreyi korumaları ve/veya çevre sorunlarının çözümüne yönelik davranışları önemlidir. Bu açıdan baktığımızda dış ticaret yapan firma çalışanları da sürdürülebilir çevre için önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada, dış ticaret yapan firma çalışanlarının çevresel tutumları incelenmiş ve elde edilen sonuçlar bu bölümde tartışılmıştır. Araştırmada firma çalışanlarının ekosentrik tutum puanlarının, antroposentrik ve antipatik tutum puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle firma çalışanlarının ormanların yok olması (kesim, yangın vb.) ile ilgili üzüntüye katılırken; doğaya gereğinden fazla değer verilmesine katılmadıkları saptanmıştır. Bu sonuçlardan firma çalışanlarının çevreci bir eğilime sahip oldukları söylenebilir.

Çalışmada elde edilen diğer bir sonuç, firma çalışanlarının sosyo-demografik yapılarının çevresel tutumları üzerindeki etkileridir. Cinsiyetin ve firma tarafından verilen çevre eğitimin çevresel tutum üzerinde rolü bulunmaz iken; yaşın, eğitim düzeyinin, mesleki deneyimin, firmanın statüsü ve büyüklüğü firma çalışanlarının çevresel tutumları üzerinde anlamlı bir rolü olduğu saptanmıştır. Kadın çalışanların ve erkek çalışanların çevresel tutumlarını birbirine benzer olduğu görülmüştür. Bu sonuç bazı çalışmalar ile paralellik gösterirken (Örn. Demirtaş & Tapki, 2016 s. 724); bazı araştırma sonuçları ile çelişmektedir (Örn. Kasalak vd., 2018, s. 28). Aynı zamanda firmanın çevre üzerine verdiği eğitimi alan çalışanlar ile bu eğitimi almayan çalışanlarında çevresel tutumlarının benzer olduğu görülmektedir. Yani firması tarafından verilen çevre eğitimine katılan bireyler ile bu eğitime katılmayan arasında çevresel eğilimleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu durum eğitimin hedefi, içeriği ve çalışanların bu eğitimi almaya yönelik istekleri ile ilgili olabilir.

Araştırmada 30 yaş ve üzeri çalışanların ekosentrik tutumları, 30 yaş altı çalışanlarına göre daha yüksek iken, 50 yaş ve üzeri çalışanların çevreye yönelik iticilik (antipatik) eğilimleri, 50 yaş altı çalışanlarına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Benzer şekilde daha fazla mesleki deneyimi sahip bireylerin ekosentrik tutumları, daha az deneyime sahip bireylerin daha yüksek iken; antipatik tutumları daha düşüktür. Bu sonuçtan deneyime bağlı olarak bireylerde çevreye yönelik eğilimlerinde olumlu yönde bir değişim olduğu söylenebilir. Bu durum yaşam deneyiminin tutum üzerindeki rolü ile ilgili olabilir.

Çalışanların eğitim durumları ekosentrik ve antipatik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi var iken; sahip oldukları statü de ekosentrik ve antroposentrik tutum üzerinde rol oynamaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça ekosentrik eğilimleri daha yüksektir. Eğitim seviyesi çevresel tutum üzerindeki rolü birçok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur. Bu araştırmada da eğitimin bireyin bilinçlenmesindeki rolü görülmektedir. Statüsü yüksek olan çalışanların hem ekosentrik eğilimleri hem antroposentrik eğilimi, daha alt yöneticiler ve çalışanlara göre daha yüksektir. Statü eğitim ile ilgili olduğu için bireyin aldığı eğitim statüsüne etkisi olduğu gibi çevresel eğilimine de etki etmektedir. Bununla birlikte üst düzey statü sahibi bireylerde antroposentrik tutumun daha fazla olması firmanın hedefleri ve bu hedefleri üstlenme sorumluluğu ile ilgili olabilir.

Son olarak, firmanın türü hem ekosentrik hem de antipatik tutum üzerinde anlamlı bir rol oynarken; firmanın büyüklüğü sadece ekosentrik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi vardır. Ticaret sektörüne dayalı firma ve büyük ölçekli firma çalışanlarının ekosentrik tutumları oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durum ticaret sektörüne dayalı firmaların rekabet, maliyet durumları ile ilgili olabilir.

Araştırmanın dış ticaret yapan firma çalışanlarının çevresel tutumlarını ve bu tutumlarını sosyodemografik değişkenlerine göre incelemiş ve sonuçları tartışılmıştır. Sonuçlar çerçevesinden şunlar önerilebilir. Firmalar, sunduğu çevresel eğitiminin içeriğini, hedeflerini ve katılımcıların bu eğitimi alma konusundaki motivasyonları açısından yeniden gözden geçirebilir. Eğitim seviyesi düşük olan çalışanların çevre bilincini arttırılabilmesi için, insan kaynakları yönetimi aracılığıyla gerek kurum içindeki yetkili kişilerce gerekse kurum dışı yetkili kişilerce sürdürülebilir çevre, çevre bilinci, atık yönetimi, emisyonlar ...vb. konularda eğitimler verilmeli, önemi vurgulanmalıdır. Kişileri aktif olarak gönüllü çevre ile ilgili faaliyetlere yönlendirilmeli, farkındalık oluşturulmalıdır. Ayrıca çalışanların günlük iş yaşamında enerji tasarrufu yapabilecekleri, israftan kaçınabilecekleri davranışların alışkanlık haline getirilebilmesi için işyerinin uygulayacağı politikalar ve koyacağı kurallarla sağlanabilir. Her çalışanlarının bu yönde sorumluluğunun olduğu vurgulanması gerekir. Bu durum

sağlanması özellikle yöneticilerin tetikleyici ve motive edici stratejiler ile mümkündür. Diğer bir öneri rol-model faydasından yola çıkarak, İşletmenin izleyeceği stratejilerde, vereceği eğitimlerde veya gönüllülük projelerinde özellikle mesleki deneyimi fazla olan kişilerin aktif olarak katılımı sağlanmalıdır.

Günümüz uluslararası ticarete özellikle gelişmiş ülkeler kendi sürdürülebilir kalkınma planlarını uygulamakta ve uluslararası sözleşmelerle de bunu geliştirmekte olan ülkelere şart olarak koşturmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerle dış ticaret yapabilmek için işletmelere büyük sorumluluk düşmektedir. Ülkemizin 12.Kalkınma Planında (2023,43-45) da şirketlerin sürdürülebilirliği sağlamak, uluslararası pazar payını genişletmek, rekabet düzeyini arttırmak için yeşil dönüşümün sağlanması, şirketlerin yeşil sanayisinin arttırılması, sürdürülebilir üretimin arttırılması ...vb. birçok konuda politikalar ve tedbirler belirlemiştir. Bu süreçte kamu-özel sektör ve üniversitelerin iş birliği içinde olması vurgulanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın özel sektörde farkındalık yaratması ve 12. Kalkınma Planındaki politikalara katkıda bulunması beklenmektedir.

5. Araştırmanın etik yönü

Çalışma “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”ne uygun olarak yapılmıştır. Yönergenin ikinci bölümünde “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Araştırmada 2024 yılı içerisinde Eylül ve Ekim ayında dış ticaret firmalarının yer aldığı çeşitli online platformlar üzerinden Google Form aracılığıyla “Ekosentrik. Antroposentrik ve Çevreye Yönelik Antipatik Tutum Ölçeği” kullanılarak veriler toplanmıştır.

Veri toplama süreci öncesinde bu araştırma için, Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 29.07.2024 tarihli, 2024/205 sayılı kararı ve 193-213 No’lu oturum karar sayısı ile alınan izinle yürütülmüştür.

6. Çıkar çatışması beyanı

Çalışmanın yazarları bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

7. Katkı Oranı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır. Makale metni, Prof. Dr. Serap Özbaş’ın gözetiminde Dr. Öğr. Üyesi Günseli Acar tarafından yazılmıştır.

Bu çalışmaya ait veriler Prof. Dr. Serap Özbaş ve Dr. Öğr. Üyesi Günseli Acar tarafından toplanmıştır.

8. Telif beyanı

Yazarların dergide yayınlanan çalışmaları CC BY-NC-ND 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

9. Finansal Destek Beyanı

Bu çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından maddi olarak desteklenmemiştir.

KAYNAKÇA

- Arslan, İ., Şengül, O., & Künc (2021). Türkiye’de dış ticaret ve çevre kirliliği ilişkisinin kirlilik sığınağı hipotezi bağlamında değerlendirilmesi. *The Journal of Social Sciences*, 54(54), 347–365. <https://doi.org/10.17755/esosder.1297440>
- Balcı A, (1989). Eğitimsel araştırmanın eğitimsel sorunların çözümüne uygulanması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 22(1), 411–420. https://doi.org/10.1501/Egifak_00000000868
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö.E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınevi. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Demirtaş, B., & Tapkı, N. (2016). Ziraat fakültesi öğrencilerinin ekolojik dünya görüşlerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 4(8), 719–727. <https://doi.org/10.24925/turjaf.v4i8.719-727.793>
- Ergün, T., & Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 97–123. https://doi.org/10.1501/sbeder_00000000041
- Erkal, S., Şafak, Ş., & Yertutan, C. (2011). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre bilincinin oluşturulmasında ailenin rolü. *Sosyoekonomi*, 14(14), 146–157. <https://doi.org/10.17233/se.58341>
- Erten, S. (2007). Ekosentrik. antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutum ölçeğinin Türkçeye uyarlama çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (28), 67–74. <https://toad.halileksi.net/olcek/ekosentrik-antroposentrik-ve-cevreye-yonelik-antipatik-tutum-olcegi/>
- Ferketich, S. (1991). Focus on psychometrics: aspects of item analysis. *Research in Nursing & Health*, 14(2), 165-168. <http://dx.doi.org/10.1002/nur.4770140211>
- Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3(3), 196–215. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijephss/issue/54205/722850>
- Gül, E. (2015). GATT/WTO çerçevesinde uluslararası ticaret ve çevre ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 1–20. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dpusbe/issue/4751/65264>

Acar, G., & Özbaş, S. (2025). Dış ticaret firmalarında çalışanların ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutumlarının değerlendirilmesi.

Gülersoy, A. E., & Burkan Akyol, H. (2024). Sosyal bilgiler öğretmenliği yüksek lisans öğrencilerinin çevre etiği yaklaşımlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 10(1), 23–45. <https://doi.org/10.47615/issej.1446720>

Kasalak, M. A., Yurcu, G., & Akıncı, Z. (2018). Üniversite öğrencilerinin ekosentrik, antroposentrik ve çevreye yönelik antipatik tutumlarının değerlendirilmesi. *Akdeniz Üniversitesi İİBF örneği. Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 1(2), 24–33. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jtis/issue/41750/504129>

Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics* 38(1), 52–54. <https://doi.org/10.5395/rde.2013.38.1.52>

Newhouse, N. (1990). Implications of attitude and behavior research for environmental conservation. *The Journal of Environmental Education*, 22(1), 26–32. <https://doi.org/10.1080/00958964.1990.9943043>

Orman, H. L., Ceylan, S., & Yılmaz Şahin, B. (2019). Dış ticaret ve çevre kirliliği ilişkisi: panel veri analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1483–1496. <https://doi.org/10.17755/esosder.538757>

Siegrist, M. (1996). Fragebogen zur Erfassung der ökozentrischen und anthropozentrischen Umwelteinstellung [Questionnaire of ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment]. *Zeitschrift für Sozialpsychologie*. 27(4), 290–294. <https://psycnet.apa.org/record/1997-90027-004>

Stockholm Declaration. (1972). Stockholm declaration on the human environment, in the report of the United Nations Conference on the human environment. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/30829>

Thompson, S.C.G. & Barton, M.A. (1994). Ecocentric and anthropocentric attitudes toward the environment. *Journal of Environmental Psychology*, 14(2), 149–157. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80168-9](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80168-9)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). *On ikinci kalkınma planı 2024–2028*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf